

'Tijd voor Sparteconomie'

Verslag bijeenkomst Sport en Economie

15 maart 2007

Colofon

Versie 2.0

In opdracht van het ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport

Samengesteld door Benjamin van den Broek, Egbert Oldenboom en Pieter Verhoogt

© 2007 MeerWaarde Sport en Economie

T 020 6650879

E info@meerwaarde.com

Correspondentie :

MeerWaarde Sport en Economie

Blasiusstraat 48 hs

1091 CT AMSTERDAM

Inhoud

Lijst van aanwezigen.....	5
Programma.....	6
Management summary en aanbevelingen.....	7
Samenvatting.....	7
Conclusie.....	9
1 Inleiding.....	13
2 Blok 1 Welke beleidsvragen ten aanzien van sport en economie leven er bij de overheid en de sportsector?	14
2.1 Hans den Oudendammer (HdO)	14
2.2 Kitty Tang (KT)	15
2.3 Guus Hulshof (GH).....	16
2.4 Geert Slot (GS).....	17
2.5 Discussie.....	18
3 Blok 2 Wat zijn vanuit andere sectoren relevante discussies ten aanzien van dit thema?	19
3.1 Marijn van der Wagt (MvdW)	20
3.2 Bob Heere (BH)	21
3.3 Erik Puyt (EP).....	22
3.4 Marcel Beerthuisen (MB).....	23
3.5 Koen Breedveld (KB).....	24
3.6 Discussie.....	25
4 Blok 3 Op welke wijze kan onderzoek daarnaar het meest doelmatig en efficiënt worden ingericht?.....	26
4.1 Egbert Oldenboom (EO)	26

4.2	Herbert Wolff (HW)	27
4.3	Ruud Koning (RK).....	28
4.4	Discussie/evaluatie/afsluiting.....	29

Lijst van aanwezigen

Deelnemer	Organisatie
1 Marcel Beerhuizen	TBWA
2 Koen Breedveld	SCP/Mulier
3 Benjamin van den Broek	Meerwaarde
4 Bob Heere	Johan Cruijff Academics
5 Ary Hordijk	Gemeente Utrecht
6 Guus Hulshof	Gemeente Eindhoven
7 Ruud Koning	Rijksuniversiteit Groningen
8 Jan Willem Meerwaldt	VWS
9 Egbert Oldenboom	Meerwaarde
10 Hans den Oudendammer	Rotterdam Topsport
11 Erik Puyt	EGCC/Platform Sporteconomie
12 Helmie Ramakers	VWS
13 Eef Siekman*	EZ/EVD
14 Geert Slot	NOC*NSF
15 Margo Strijbosch	EZ
16 Kitty Tang	CMO Rotterdam
17 Pieter Verhoogt	Sport2b
18 Marijn van der Wagt	VROM
19 Jasmijn Willemsen	VWS
20 Herbert Wolff	NOC*NSF
21 Bart Zijlstra	VWS
22 Han Haitisma	VWS

* verhinderd

Programma

13:30	Inleiding	Jan Willem Meerwaldt
	Blok 1	
	- Welke beleidsvragen ten aanzien van sport en economie leven er bij de overheid en de sportsector?	
13:40	Geert Slot	Voorzitter: Pieter Verhoogt
	Kitty Tang	NOC*NSF
	Guus Hulshof	Chief Marketing Officer Rotterdam
	Hans den Oudendammer	Gemeente Eindhoven
	Discussie	Rotterdam Topsport
	Blok 2	
	- Wat zijn vanuit andere sectoren relevante discussies ten aanzien van dit thema?	
14:25	Marijn van der Wagt	Voorzitter: Pieter Verhoogt
	Bob Heere	VROM
	Erik Puyt	Johan Cruijff Academics
	Marcel Beerthuizen	EGCC
	Koen Breedveld	TBWA
		SCP/W.J.H. Mulier Instituut
15:00	Pauze	
15:10	Discussie	
	Blok 3	
	- Op welke wijze kan onderzoek daarnaar het meest doelmatig en efficiënt worden ingericht?	
15:30	Egbert Oldenboom	Voorzitter: Pieter Verhoogt
	Herbert Wolff	Meerwaarde
	Ruud Koning	NOC*NSF
	Discussie	Rijksuniversiteit Groningen
16:10	Evaluatie, conclusies, aanbevelingen, afsluiting	Voorzitter: Pieter Verhoogt
16:30	Borrel	

Management summary en aanbevelingen

Samenvatting

Op donderdag 15 maart 2007 vond er een bijeenkomst plaats bij het ministerie van VWS over het thema 'Sport en Economie'. Deze bijeenkomst werd georganiseerd in het kader van de nota 'Tijd voor Sport', waarin onderzoek wordt aangekondigd ten aanzien van de relatie tussen sport en economie. De bijeenkomst telde 21 aanwezigen, afkomstig uit overheid, sport, bedrijfsleven en onderzoek en onderwijs.

De doelstelling van deze bijeenkomst was een antwoord, of in ieder geval nieuwe denkrichtingen, te vinden ten aanzien van volgende vragen:

1. Welke beleidsvragen ten aanzien van sport en economie leven er bij de overheid en de sportsector?
2. Wat zijn vanuit andere sectoren relevante discussies ten aanzien van dit thema?
3. Op welke wijze kan onderzoek daarnaar het meest doelmatig en efficiënt worden ingericht?

De bijeenkomst bestond uit drie blokken van ca. 45 minuten, waarin telkens één van de bovenstaande vragen centraal stond. In totaal hebben 12 verschillende personen een korte inleiding gehouden, op basis van een stelling of vraag die van te voren door de inleiders was opgesteld. Na elk blok was er een korte discussie.

In Tabel 1 zijn de vragen en behoeftes die deze dag zijn geuit, weergegeven.

Tabel 1 Behoeftes en vragen met betrekking tot Sport en Economie

Vraag/behoefte	
1	Standaardisatie methodieken (economische betekenis)
2	Benchmarking (internationaal)
3	Benchmarking (nationaal)
4	Belang (economische waarde) van sport voor imago van stad/regio/land
5	Optimaliseren netwerkfunctie van internationale sportevenementen
6	Optimaliseren acquisitie van evenementen
7	Economische impact van evenementen (event audit)
8	Sport als vestigingsplaatsfactor voor bedrijfsleven
9	Gezondheidseffecten van sport (kosten baten)
10	Rol van de economie voor sportsuccessen (verband BNP en medailles)
11	Sport, economie en maatschappij in onderlinge samenhang
12	Toegang tot database/gegevensverzameling/studies
13	Loterijen/kansspelen: financiering van de sport
14	Waarde van vrijwilligers
15	Impact van subsidies op de sport
16	Hoe maak je investeringen in accommodaties rendabel?
17	Nieuw sportaanbod en nieuwe financieringsmodellen
18	Sport artikelen: bezit, benutting, binding
19	Bewegingsbeslissing als economische afweging tussen tijd en geld
20	Waarde van sponsoring
21	Invloed van wet- en regelgeving (BTW, ontmoedigingsbeleid alcohol)
22	Globalisering en voetbal
23	Sport en economische prikkels: belasting en accommodaties
24	Economische (benadering van de) betekenis van breedtesport
25	Sport satellite accounts
26	Rol woningbouwcorporaties, investeringen in leefbaarheid en sport
27	Mededingingsvraagstukken, rol van Europa

Enkele algemene conclusies:

- De relatie tussen sport en economie wordt breed (h)erkend en vanuit verschillende invalshoeken aanzienlijk belang toegedicht.
- Verschillende sprekers benadrukten dat het thema ‘Sport en Economie’ nieuwe en verfrissende invalshoeken biedt ten aanzien van bestaande discussies, met name op gebied van sportaanbod en sportconsumptie.
- Er bestaat in ons land nauwelijks inzicht in de samenhang tussen Sport en Economie. Onderzoek rond het thema is versnipperd, ad hoc en – voorzover het bestaat - meestal onbekend.

- Partijen constateren op diverse aspecten van het thema Sport & Economie problemen, onduidelijkheden of kansen en dringen er op aan om hierop actie te ondernemen.
- De behoeftes spelen zich af op verschillende niveaus:
 - Er is gebrek aan overzicht over de grenzen en samenhang binnen het thema Sport en Economie.
 - Er is behoefte aan een betere ontsluiting ten aanzien van onderzoek op het gebied van sport en economie: welke vragen zijn wél beantwoord, en waar kunnen de antwoorden gevonden worden?
 - Er is ten aanzien van enkele vragen een uitgesproken behoefte aan antwoorden en data, met name ten aanzien van de economische betekenis van sport op lokaal niveau.
- Tevens is verschillende malen tijdens de bijeenkomst benadrukt dat onderzoek pas zin heeft als het duidelijk is voor wie er onderzoek gedaan wordt. Met andere woorden: Wie is de probleemeigenaar?
- In veel gevallen zien zij hierbij - al of niet terecht - een rol voor de Rijksoverheid. Dit hangt deels samen met het 'collectieve karakter' van veel van de aandachtspunten.
- Tegelijk zijn partijen bereid op dit punt ook zelf een bijdrage te leveren
- Het grote aantal aspecten, belangen en activiteiten vereist enige mate van coördinatie, afstemming en programmering.

Conclusie

Volgens de nota 'Tijd voor Sport' is het de bedoeling om de raakvlakken tussen economie en sport in kaart te brengen. Uit de bijeenkomst is wel gebleken dat deze raakvlakken veelzijdig en heterogeen zijn, waardoor het bos uit het zicht dreigt te verdwijnen door de bomen.

Om een basisstructuur aan te brengen bevelen wij aan om een (voorlopig) onderscheid te maken tussen twee opvattingen over 'sport en economie' namelijk

1. sport en economie als de relatie tussen 'de economie' als (een deel van) de maatschappelijke omgeving, en sport zelf en
2. een bredere opvatting, namelijk die 'sporteconomie' als de discipline die 'keuzes in de sport onder schaarste' bestudeert.

Een voorbeeld van onderzoek dat bij de eerste opvatting aansluit is het idee van Sport Satellite Accounts. Hierbij wordt een gebruikelijke methode gevolgd om de economische betekenis van een sector in kaart te brengen. Vraagstellingen die bij de tweede opvatting aansluiten zijn bijvoorbeeld kosten en baten van sport voor gezondheid en het ruimtelijk rendement van investeringen in sport (leefbaarheid, vestigingsklimaat).

We gaan ervan uit dat de passage in de nota betrekking heeft op de eerste zienswijze.

Aanbevelingen

1. Onder de genoemde thema's zijn op dit moment twee onderzoeksvragen het meest opportuun vanwege de aansluiting op beleidsdoelstellingen van de Rijksoverheid:
 - a. Een update van het onderzoek naar de '*economische betekenis van sport*', eventueel aangevuld met een onderzoek naar (toekomstige) financieringsstromen rondom de sport (sponsoring, kansspelen).
 - b. De relatie tussen 'de economie' en 'de sport' zoals deze in EU verband wordt geregistreerd in *Sport Satellite Accounts*

Het is wellicht mogelijk om deze vragen te combineren.

2. Verdere visievorming ten aanzien van Sport en Economie is gewenst. *Een studie naar een betere structurering* van het kennisterrein sport en economie en de relatie met beleid is zowel voor beleidsdoeleinden als voor onderzoek bijzonder nuttig. Een literatuuronderzoek is hiervoor het aangewezen middel

en kan uitgevoerd worden in samenspraak met universiteiten en opleidingen sporteconomie.

3. Aanbevolen wordt om op termijn een *onderzoeksnotitie of -programma* ten aanzien van sport en economie op te stellen dat in grote lijnen de ambities van VWS en EZ weergeeft. De studie genoemd bij 2. kan hiervoor als input dienen.
4. De ministeries van EZ en VWS hebben uniek kans de aanwezige belangstelling van gemeenten, sportsector en onderwijs/onderzoek te 'oogsten' door het *instellen van een platform* dat zich richt op het programmeren van onderzoek ten aanzien van sport en economie. Verschillende partijen hebben aangegeven een bijdrage te willen leveren aan specifieke thema's. Onderzoeken naar de stedelijke en regionale betekenis van sport en sportevenementen zijn bijvoorbeeld gewenst voor verschillende partijen maar voor dit soort onderzoek geldt dat de Rijksoverheid niet de belangrijkste 'problemeigenaar' is. Voorzover deze thema's niet direct op het terrein liggen van de ministeries EZ en VWS kunnen de ministeries een coördinerende rol spelen. Dit platform kan ook de basis vormen voor een *gemeenschappelijke database* ten aanzien van beschikbare studies, waar door verschillende partijen om gevraagd is.
5. Het is wenselijk binnen afzienbare tijd (bijvoorbeeld een half jaar) een *vervolgbijeenkomst* te organiseren. Een logische agenda voor deze vervolgbijeenkomst zijn de stappen die door de ministeries zijn gezet naar aanleiding van de eerste bijeenkomst en de nadere uitdieping van specifieke thema's uit de eerste bijeenkomst.

1 Inleiding

Dagvoorzitter Pieter Verhoogt (PV) opent de bijeenkomst en geeft het woord aan de gastheer, Jan Willem Meerwaldt (JWM). JWM verwacht dat deze informele brainstormsessie voor de ministeries van Volksgezondheid Welzijn en Sport (VWS) en Economische Zaken (EZ) de nodige vragen oplevert. Het zou goed zijn om te vernemen hoe beleidsvragen die bij verschillende stakeholders spelen optimaal in het onderzoek meegenomen kunnen worden. Met name belangrijk is om te achterhalen welke raakvlakken er tussen sport en economie zijn. De uitkomst van deze bijeenkomst zou moeten zijn meer inzicht geven in hoe het onderzoek naar sport en economie moet worden ingericht.

PV geeft aan dat er bewust gekozen is voor veel genodigden met verschillende achtergronden (20 genodigden), zodat uiteindelijk duidelijk kan worden welke rol de Rijksoverheid (VWS en EZ) zou moeten hebben ten aanzien van onderzoek naar sport en economie. In het verlengde hiervan is gekozen om 12 sprekers een minuut of zeven à acht de tijd te geven om hun visie ten aanzien van één van de drie thema's naar voren te brengen

PV geeft aan dat de bijeenkomst drie blokken kent. In elk blok staat één vraag centraal. Na afloop van blok één is er tijd voor discussie. Er kunnen dan over en weer vragen gesteld worden.

Geert Slot is verlaat, waardoor besloten is om spreker één (Geert Slot) en vier (Hans den Oudendammer) om te wisselen.

2 Blok 1 Welke beleidsvragen ten aanzien van sport en economie leven er bij de overheid en de sportsector?

2.1 Hans den Oudendammer (HdO)

Stellingen:

1. *Een gemeentelijk (top)sportklimaat levert ontegenzeggelijk economische meerwaarde!*

2. *Topsportevenementen versterken het imago van steden.*

HdO geeft aan dat de gemeente Rotterdam regelmatig (één keer in de twee jaar) onderzoek doet, onder haar inwoners, naar wat zij nu belangrijk vinden voor het imago van de gemeente Rotterdam. Sport komt dan vaak als nummer één uit de bus, waarschijnlijk door de grote aantrekkingskracht van voetbalclub Feyenoord. Sowieso wordt Rotterdam ook in het buitenland vaak geassocieerd met Feyenoord.

HdO geeft aan dat met betrekking tot de topsportevenementen er behoefte is aan een gemeenschappelijke benadering bijvoorbeeld om een benchmark te kunnen uitvoeren.

Ook zou de gemeente Rotterdam graag willen weten of het imago van een stad een economische factor is, en zo ja, hoe je dit dan kunt kwantificeren. Dus hij zou graag antwoord willen krijgen op de vraag wat nu de economische impact is van het begrip imago voor een gemeente als Rotterdam.

Het topsportbeleid van de gemeente richt zich met name op het zorgdragen voor optimale accommodaties.

HdO merkt op dat het imago van een stad een belangrijke factor is voor het vestigingsklimaat voor o.a. bedrijven.

Koen Breedveld stelt de vraag of je het accommodatiebeleid kunt gebruiken om het imago te verbeteren.

HdO geeft aan dat dit mogelijk is. Sport komt voor het imago van de stad Rotterdam vaak als nummer één naar voren. Dus door te streven naar een beter accommodatiebeleid zal de sport floreren, met als gevolg een verbetering van het imago van de gemeente.

2.2 Kitty Tang (KT)

Stellingen:

Voor de internationale profilering van een stad als Rotterdam zijn topsport(eventen) en internationaal bedrijfsleven een gouden combinatie.

Deze groepen, beide in de stad aanwezig, weten elkaar echter nog niet te vinden en VWS zou in samenwerking met de EVD het ontstaan van netwerken tussen de groepen actief moeten ondersteunen en faciliteren.

KT stelt dat de haven en de sport (Feyenoord in het bijzonder) twee factoren zijn waar de gemeente Rotterdam hoog mee scoort.

KT vertelt dat de gemeente Rotterdam een heel internationaal publiek kent. Er wonen veel verschillende nationaliteiten in de stad, en er komen veel verschillende nationaliteiten als toeristen naar de stad. Daarom is het ook zo goed dat de gemeente een divers aanbod heeft van internationale topsportevenementen. Hierdoor zullen de verschillende nationaliteiten een nog warmer gevoel krijgen bij de gemeente. VWS en de EVD zouden, meer dan nu het geval is, met hun netwerk een belangrijke spil moeten zijn voor de steden om meer grote topsportevenementen naar de steden te halen.

HdO geeft aan dat je hierbij o.a. kunt denken aan het vrij recent gehouden Wereldkampioenschap Honkbal (2005), waar Rotterdam de centrale speelstad was. De boodschap aan o.a. de Japanners en Taiwanese was, om naar de stad te komen en hun eigen landgenoten aan te moedigen. Dit bleek een succes te zijn.

2.3 Guus Hulshof (GH)

Stelling:

Welke rol speelt sport, als economische factor, binnen het concept Brainport in Eindhoven?

GH geeft aan dat voor de gemeente Eindhoven zowel de topsport(eventenementen) als de breedtesport belangrijke pijlers zijn binnen haar beleid. De gemeente heeft het EK zwemmen van 2008 naar Eindhoven weten te halen. Dit evenement zal de gemeente Eindhoven een belangrijke economische impuls geven. Kijkend naar de cijfers van andere organisatoren van zwemevenementen uit het verleden is de verwachting dat alle accommodaties gedurende dit evenement volgeboekt zullen zijn. Dit argument was doorslaggevend voor de gemeenteraad om in te stemmen met het evenement. Maar wat is nu de precieze economische impact van een dergelijk topsportevenement?

GH geeft aan dat de regio Zuid-Oost-Brabant de laatste jaren sterk in opkomst is. Eindhoven is een belangrijke factor voor de Nederlandse economie. De regio Zuid-Oost-Brabant is momenteel goed voor ongeveer 14,5% van het Bruto Nationaal Product (BNP). Eindhoven wordt vaak gekarakteriseerd als een innovatieve, technologische stad. Met goed onderbouwde cijfers is het voor de gemeente veel gemakkelijker om naar bedrijven te stappen en te vragen om te participeren in projecten. Bedrijven willen namelijk vaak cijfers zien, en die kan de gemeente tot op heden helaas niet altijd aanreiken.

Maar GH geeft ook aan dat bedrijven niet uitsluitend kijken naar de factor geld bij de keuze van hun vestigingsplaats. Zo zijn voor bedrijven ook de aanwezigheid van internationale scholen en golfbanen medebepalend bij de keuze voor een gemeente als vestigingsplaats. Hier ziet GH graag cijfers die aangeven in welke mate deze factoren van belang zijn voor bedrijven. Hoe belangrijk is de 'warme kant van de stad (sport en cultuur)' als vestigingsplaatsfactor?

In Eindhoven bestaat het project innosport dat de thema's innovatie, sport en bedrijfsleven met elkaar verbindt. Maar innovatie is niet alleen te vinden in de high tech industries, ook de retail doet aan innovatie, denk aan design.

Ook de breedtesport is economisch belangrijk. Ze schept niet alleen veel arbeidsplaatsen, maar zorgt ook voor zeer vele vrijwilligers, die door hun werk sociale contacten opdoen en beter in hun vel zitten. Daarnaast kunnen via de breedtesport ook meer mensen uit de WZI (dienst Werk, Zorg en Inkomen) geraken. GH is van mening dat hier onderzoek naar gedaan moet worden. Ook met betrekking tot de gezondheidsvraagstukken zijn harde cijfers nodig. En hoe zit het met de kosten die aan sport verbonden zijn?

Koen Breedveld merkt op dat er in het verleden wel onderzoek is gedaan naar gezondheidskosten en baten van sport, maar dat dit onderzoek hoognodig een update zou verdienen.

GH benadrukt dat je je altijd moet afvragen voor wie je iets onderzoekt.

2.4 Geert Slot (GS)

Stelling:

Nederland weet zo weinig van sport en economie dat vergelijkende studies onmogelijk zijn.

GS vindt dat we allemaal eigenlijk maar een heel klein beetje weten van een heel omvangrijk iets. Want waar hebben we het dan precies over, wat de sport voor de economie betekent? En wat is anderzijds de betekenis van economie voor de sport? Op beide vragen moeten we overigens het antwoord schuldig blijven.

Het antwoord op dit soort vragen hangt voor een groot gedeelte af van het perspectief van waaruit je iets bekijkt. Dus is het van belang om datgene wat je gaat onderzoeken vanuit de invalshoek economie of vanuit de invalshoek sport te bekijken.

- De economie kan beschouwd worden als de motor van de samenleving en heeft aantoonbaar invloed op de sportprestaties van een land. Maar hoe loopt dit verband precies en wat zijn de consequenties voor het sportbeleid?

- Wat zou de invloed op de sport en de economie van ons land zijn als we het budget voor sport zouden halveren?

Er zijn een aantal deelbenaderingen en boeken die zich op dit soort vragen en aspecten richten. Maar er is nog geen benadering die al dit soort relaties als het ware in samenhang beschrijft. Hij vindt dat we voorzichtig om moeten gaan met het isoleren van allerlei vragen, omdat de onderlinge samenhang dan verloren gaat. We zouden eerst stil moeten staan bij de vraag waar we nu staan, en ook bij de vraag hoe andere landen ervoor staan.

GS pleit voor een databank waar alle gegevens die bekend zijn, opvraagbaar zijn. Op die manier kunnen we in de toekomst meer weten van sport en economie. Verder zou de overheid in zijn ogen er goed aan doen om de opbrengsten die de overheid haalt uit de belasting op de kansspelen terug te geven aan de sport. Op die manier geef je de sport een stimulans en blijft het geld in de sportwereld.

Het is een gegeven dat er veel vrijwilligers (ongeveer 1,2 miljoen) werkzaam zijn binnen de sportwereld. Maar welke economische waarde vertegenwoordigen ze nu? Ook dat is een vraag waar GS graag een antwoord op ziet.

2.5 Discussie

Bob Heere is van mening dat steden de nadruk moeten leggen op het organiseren van topsportevenementen die passen bij de stad en dus niet zich zonder onderscheid moeten storten op het binnenhalen van zoveel mogelijk sportevenementen. Ook noemt hij het idee van 'leverage', waarbij het niet zozeer gaat om een objectieve impact van een evenement, maar vooral ook om het evenement als 'hefboom' te gebruiken.

Hans den Oudendammer geeft aan dat er al sprake is van verschillende benaderingen door steden. Steden hebben ook contact met elkaar over sportevenementen, maar zijn tegelijkertijd concurrenten van elkaar met betrekking tot het binnenhalen van evenementen. Hans den Oudendammer benadrukt dat het binnenhalen van deze evenementen met name een economische spin off bewerkstelligt voor horeca en hotels.

Guus Hulshof geeft aan dat het voor het uit te voeren beleid van groot belang is welk college zitting heeft in de desbetreffende gemeente.

Marcel Beerthuisen geeft aan dat je ook vernieuwend moet durven denken, en dus ook evenementen naar steden zou moeten willen halen, die misschien op het eerste oog niet bij de stad passen, maar bij nader inzien toch economische meerwaarde voor de stad betekenen.

Egbert Oldenboom benadrukt dat er vooralsnog teveel versnipperd onderzoek plaatsvindt.

Guus Hulshof is het hier mee eens, en vindt dat bij het uitvoeren van onderzoek het van groot belang is om te weten voor wie je onderzoek doet en waarom je onderzoek doet. De antwoorden op deze vragen bepalen in sterkte mate de resultaten van het onderzoek.

Geert Slot vertelt dat de sportwereld pluriform is, en vanuit verschillende invalshoeken bekeken kan worden. Ook geeft hij aan dat het belangrijk is om te weten waar je de nadruk op legt. Zo heeft de stad Sydney veel geld uitgegeven voor het binnenhalen van de Olympische Spelen. Het heeft de stad ook veel geld opgeleverd. Maar buiten het geld dat het Sydney heeft opgeleverd, telt Sydney nu meer inwoners dan voorheen, en heeft de nadruk op sport een signaal afgegeven aan de bevolking waardoor er nu minder mensen naar de GGD gaan. En deze effecten zijn natuurlijk ook weer in geld uit te drukken.

Ary Hordijk benadrukt dat de koppeling tussen sport en breedtesport belangrijk is, en dat je de immateriële waarde van sport niet moet onderschatten. Sport is namelijk ook een sociaal bindmiddel voor veel mensen.

Margo Strijbosch benadrukt dat concurrentie tussen gemeentes in bepaalde mate goed is maar dat Nederland een klein land is en we daarom zoveel mogelijk één imago moeten proberen uit te stralen.

3 Blok 2 Wat zijn vanuit andere sectoren relevante discussies ten aanzien van dit thema?

3.1 Marijn van der Wagt (MvdW)

Stellingen:

- 1. Welke kosten zijn verbonden aan de ruimtelijke opgave van een groot evenement als de Olympische Spelen (denk aan sportaccommodaties, hotels, atletendorp, persvoorzieningen, openbare ruimte voor bezoekers)?*
- 2. Wat bepaalt vervolgens de omvang van die kosten?*
- 3. Hoe kun je slim investeren (hergebruik, tijdelijke voorzieningen, inpassen in planvorming voor andere doeleinden dan de Spelen)?*

MvdW wil graag weten wat de ruimtelijke impact zou zijn voor Nederland bij de organisatie van een evenement als de Olympische Spelen. De relatie tussen ruimtelijke ordening en sport moet sowieso meer aandacht krijgen. Zo zou het organiseren van een groot evenement als de Olympische Spelen een aantal voordelen bieden, die ook na het evenement zichtbaar zullen blijven.

De ruimtelijke omgeving zal aangepast moeten worden aan de eisen die gesteld worden voor de organisatie van zo'n groot evenement. Dit kan leiden tot verbetering van de ruimtelijke omgeving. Deze verbetering kan ook weer een blijvend effect hebben op het aantal bezoekers van het gebied.

MvdW merkt verder op dat het organiseren van bijvoorbeeld de Olympische Spelen weliswaar veel geld zou kosten, maar dat veel van die investeringen in de (nabije) toekomst toch gedaan moeten worden; met andere woorden: de investeringen worden voor een deel naar voren gehaald; het totale bedrag aan investeringen geeft dus een ietwat vertekend beeld.

De ervaring leert ons volgens MvdW ook dat het organiseren van een groot evenement geld los maakt bij verschillende instanties dat anders niet beschikbaar

gekomen zou zijn. Bureaucratische belemmeringen verdwijnen, waardoor er ook sneller geld vrijkomt.

Ruud Koning geeft aan dat er wellicht ook secundaire gevolgen zijn verbonden aan het organiseren van een groot evenement. Hij denkt o.a. aan de huizenprijzen die explosief kunnen stijgen in de ruimtelijke omgeving van het evenement. Worden dit soort effecten ook meegenomen bij de vraagstelling van het VROM onderzoek?

Hans den Oudendammer geeft een praktijkvoorbeeld. De grond rondom het complex voor het masters series tennistoernooi van Shanghai is sinds de organisatie van dit toernooi wel 10 keer zoveel waard geworden.

Guus Hulshof zou graag willen weten voor wie en met welk doel je de Olympische Spelen zou organiseren.

3.2 Bob Heere (BH)

Stelling:

VWS zet zwaar in op de bonden in het Tijd voor Sport project, maar veel internationale ontwikkelingen suggereren juist een investering in nieuwe vormen van organisatie in de sport.

BH geeft aan dat we in Nederland veel meer maatwerk moeten leveren voor de consumenten van de sport. Er bestaat vaak een te simplistisch beeld van het sportaanbod in bijvoorbeeld de VS, namelijk dat er nauwelijks toegang is tot breedtesport voorzieningen. Dit is onjuist, in de VS is er een veel heterogener en polygener aanbod van sport. We moeten in Nederland nieuwe kanalen en doelgroepen aanboren.

Een grote instantie als de KNVB zou meer verantwoordelijkheid op zich moeten nemen. Ze zou zich veelzijdiger kunnen inzetten door bijvoorbeeld ook vanuit de commerciële invalshoek te gaan denken. Sportmanagement is in Nederland een discipline die nog nauwelijks invulling kent. BH vindt dat VWS deze discipline zou moeten ondersteunen.

Voorzitter PV besluit om nu (het is inmiddels 14.50 uur) te pauzeren tot 15.05 uur.

3.3 Erik Puyt (EP)

Stellingen:

Inzicht in de sportartikelenmarkt en de samenhang tussen koopgedrag en vrijetijdsbesteding is van groot belang voor het benutten van het koopmoment voor het bereiken van gedragsverandering. Veel mensen zijn namelijk niet inactief vanwege gezondheids- of beweegproblemen (zie 'Tijd voor Sport' en 'NASB') maar vanwege tijdgebrek. Deze groep uit hun intentie tot bewegen door het in grote aantallen kopen van sportartikelen. VWS denkt teveel in traditionele doelgroepen.

EP geeft aan dat een artikel pas waarde krijgt op het moment van benutting van dit artikel. Dus de aankoop van een artikel zegt nog niets over de mate van het gebruik van het artikel en de verwachting van de consument met betrekking tot dit artikel. Juist bij veel sportartikelen liggen er grote kansen om het aankoopmoment te benutten om consumenten de toegevoegde waarde te tonen van de georganiseerde sport. Hij noemt als voorbeelden badminton: bijna ieder gezin heeft wel een badminton setje liggen; maar de recreatiesporters slaan de shuttle omhoog, de wedstrijdbadmintonners slaan de shuttle omlaag. De badmintonbond kan nu proberen om nieuwe spelvormen aan te bieden die beter aansluiten bij de beoefening in recreatief verband. Daarmee boort zij een grote groep sympathisanten aan. Dit is de keten: van *bezit* via *benutting* naar *binding*.

De sport moet meer inspelen op dit soort voorkeuren van consumenten. Er moet meer maatwerk geleverd worden. Er zou een breed onderzoek moeten plaatsvinden met als centrale vraag: wat willen consumenten? Vervolgens kan met een goed uitgestippeld beleid ingespeeld worden op de kansen die er liggen in de consumentenmarkt.

EP zou graag onderzoek zien naar de vraag waarom consumenten een bepaald artikel kopen, welke verwachting ze hierbij hebben en hoe vaak ze het artikel gebruiken.

Ook wil EP graag weten wat beweegredenen zijn van mensen om niet te bewegen. Hij vermoedt namelijk dat dit in veel gevallen te maken heeft met gebrek aan tijd en aangepaste aanbod. In economische termen maakt de consument een optimale keuze binnen de beschikbare mogelijkheden, in termen van inkomen, tijd en aanbod.

3.4 Marcel Beerhuizen (MB)

Stellingen:

1. *De economische injectie die voortkomt uit een Wereld- of Europees kampioenschap van het Nederlands voetbalelftal is dermate substantieel dat het Nederlands Elftal onderwerp van regeringsbeleid dient te zijn.*
2. *Guus Hiddink levert een belangrijkere bijdrage aan het imago van Nederland in het buitenland dan Jan Peter Balkenende.*
3. *De Nederlandse overheid moet de deelname van Tiger Woods aan het KLM Open financieren.*

MB ziet het bedrijfsleven als een belangrijke initiator van sport(eventen). Veel evenementen zouden geen doorgang vinden zonder sponsors en je ziet ook steeds vaker dat bedrijven de belangrijkste kracht zijn achter de ontwikkeling van een evenement: denk bijvoorbeeld aan de deelname van ABN Amro aan de Volvo Ocean Race.

MB zou graag willen weten wat de economische waarde is van sponsoring.

Daarnaast zou het belangrijk zijn om te weten wat de invloed is van regelgeving op de sportsector. Het terugdringen van de reclame voor alcohol krijgt steeds vastere voet en dit heeft consequenties voor belangrijke sponsors als Heineken. Welk effect heeft dit soort op de investeringen die het bedrijfsleven bereid is te doen? Wat zou het effect zijn als de Nederlandse overheid de loterijspelen vrij zou geven?

Verder zou MB cijfers willen zien met betrekking tot de economische impact van resultaat en bekendheid. Volgens het economisch bureau van de ABN AMRO zorgt het winnen van een EK of WK voetbal voor een belangrijke boost in het vertrouwen en heeft daarmee economische effecten. Dus wat levert het Nederland op als we wereldkampioen voetbal zouden worden?

En wat is het effect van de globalisering en commercialisering van de sport, en het voetbal in het bijzonder, voor de sportsector? Voetbalclubs worden in het buitenland steeds vaker opgekocht. Deze trend kan zich ook naar Nederland verplaatsen. Wat vindt bijvoorbeeld VWS hiervan? Is het niet gewenst om daarover een standpunt in te nemen?

3.5 Koen Breedveld (KB)

Stelling:

De breedtesport is van meer economische betekenis dan de topsport.

KB maakt onderscheidt tussen een viertal aspecten van sport en economie:

- je kunt kijken naar de economisering van de sport, dat wil zeggen dat zakelijke en financiële afwegingen een steeds belangrijker plaats innemen binnen de (georganiseerde) sport. Dit is op zich geen sporteconomisch onderwerp, dat zou je als socioloog net zo goed kunnen bestuderen;
- je hebt de statistische/econometrische benadering van sport waarbij er zoveel mogelijk aan de hand van data en geavanceerde modellen uitspraken of voorspellingen worden gedaan over sportvariabelen;
- je hebt de economische betekenis van de sport, waarbij je sport benadert als een bedrijfstak en bijvoorbeeld aan de hand van de financiële omvang van de bedrijfstak een legitimering vindt voor beleid
- je kunt op een economische manier kijken naar de sport waarbij je vooral oog hebt voor de afwegingen die personen maken, bijvoorbeeld tussen inkomen en vrije tijd/sport of binnen vrijetijd tussen zappen en sportbedrijven.

De economisering van de sport is in volle gang, en we moeten hier met zijn allen beter op in spelen. Bart Zijlstra vraagt zich af of de keuzes die consumenten maken wel moeten sturen. Als de consumenten andere keuzes maken dan voorheen, dan hoeft dat niet per sé slecht te zijn.

KB geeft aan het sportgedrag van mensen reageert op aanbod (prikkel). Zo zijn de meeste fitnesscentra gevestigd in de binnensteden. Je ziet vervolgens dat de meeste klanten van deze fitnesscentra inwoners uit de binnensteden zijn. Zie hier een duidelijk voorbeeld van het feit dat je sportgedrag kunt sturen.

Op veel sportartikelen e.d. wordt BTW geheven. Wat zou het effect zijn op het sportgedrag van mensen als deze btw-tarieven verlaagd zouden worden? Ook zou het z.i. goed als de belastingafdrachten die uit de sportwereld komen, teruggegeven worden aan de sportsector zodat het geld in de sportbranche blijft?

De breedtesport vormt voor Nederland een zeer belangrijke tak. Niet alleen kan de topsport niet goed functioneren zonder een goede brede basis daaronder, maar in de breedtesport vinden ook zeer veel mensen hun moment van vrijetijdsbesteding, hun sociale contacten, en hun baan.

3.6 Discussie

Marcel Beerthuizen ziet toekomst in verplaatsbare accommodatiecentra.

Marijn van der Wagt geeft aan dat ze inderdaad toekomst hebben en gunstig zijn voor de ruimtelijke omgeving.

Herbert Wolff sluit zich hierbij aan en vindt dat we vaker naar tijdelijke oplossingen moeten zoeken met betrekking tot accommodaties en dergelijke. De wereld om ons heen verandert zo snel, dat het moeilijk is om plannen te maken voor de hele lange termijn. Soms kunnen tijdelijke oplossingen dan het beste zijn. Binnen NOC*NSF is men al snel gestopt een benadering te maken van de te plegen investeringen. Het is onmogelijk te voorzien welke technologische ontwikkelingen er tussen nu en 2028 allemaal plaats zullen vinden, op het gebied van infrastructuur en op het gebied van media en communicatie.

Jan Willem Meerwaldt geeft aan dat het goed is om te weten wat de sport nu voor de economie kan betekenen. Welk bedrag vertegenwoordigen bijvoorbeeld de 1,2 miljoen vrijwilligers waar Geert Slot over sprak?

4 Blok 3 Op welke wijze kan onderzoek daarnaar het meest doelmatig en efficiënt worden ingericht?

4.1 Egbert Oldenboom (EO)

Stellingen:

Om een nationaal en lokaal sportbeleid te voeren moeten er gestandaardiseerde maatstaven en tools komen ten aanzien van de economische betekenis en effecten van sport.

*Deze maatstaven zouden inzicht moeten geven in het relatieve belang van sport en economie voor een gemeente en de specifieke kansen van een gemeente op dit terrein. VWS moet, liefst in samenwerking met EZ (en in afstemming met NOC*NSF) de regierol op zich nemen ten aanzien van de volgende onderwerpen:*

- *het ontwerpen van een nationaal kader voor het meten van de nationale betekenis van sport, of aanhaken bij de EU (sport satellite accounts);*
- *het faciliteren van een vertaling van deze kaders naar de regionale betekenis van sport (regionale sport satellite accounts en sportclusteranalyse)*
- *het standaardiseren van het meten van de effecten van sportevenementen door het aanhaken bij het event audit initiatief.*

EO benadrukt dat er vaak begripsverwarring is met betrekking tot de begrippen sport en economie. In aansluiting op de indeling die KB gemaakt heeft, zou hij de volgende indeling maken:

1. sport economie als de bestudering van sport als een bedrijfstak (of een subsysteem vd maatschappij), in relatie tot andere economische sectoren.
2. sporteconomie als de bestudering van sport door een 'economische bril'

De laatste manier kan dan op twee manieren verder worden uitgesplitst, namelijk

- a) het gebruiken van economische methodes om maatschappelijke waarde(n) te meten en te vergelijken (bijvoorbeeld een kosten baten analyse)

- b) het bestuderen van het individuele keuzes en maatschappelijk krachtenspel zoals dat wordt gestuurd door (financiële) prikkels, zoals inkomens, prijzen, belastingen, subsidies en dergelijke.

Wat betreft de eerste invalshoek: dit sluit aan bij de zgn. sports satellite accounts waarover op dit moment in EU verband gesproken wordt. Dit onderzoek maakt vwb de sport onderscheid tussen de bedrijfstakken die de sport nodig heeft als input, om sport te 'produceren' (bijv. accommodaties) en de bedrijfstakken die sport nodig hebben voor hun eigen producten (bijv. media). Deze 'satellite accounts' zouden nog interessanter kunnen worden als er een regionale versie mogelijk zou zijn, omdat er dan wellicht mogelijk is om de sport als economische groeifactor voor een stad of regio te analyseren.

Vanuit de behoefte aan beter gestandaardiseerde methodes is het initiatief 'event audit' van groot belang. Dit initiatief zal resulteren in het opstellen van standaarden voor het meten van de maatschappelijke impact van sportevenementen, waardoor de effecten duidelijk en objectief meetbaar worden gemaakt. Dit sluit bijvoorbeeld ook aan bij de strategie die NOC*NSF heeft uitgestippeld met betrekking tot het Olympisch Plan.

Er moet een platform georganiseerd worden waarbij mensen van VWS, NOC*NSF het bedrijfsleven, gemeenten, universiteiten uitgenodigd worden. VWS/EZ zou hier z.i. een regierol in moeten nemen.

4.2 Herbert Wolff (HW)

Stelling:

De Nederlandse overheid heeft geen behoefte aan economisch onderzoek omdat zij zeer tevreden is met de huidige resultaten van de sportsector.

HW vertelt dat NOS*NSF en andere organisaties plannen hebben uitgewerkt die er toe moeten leiden dat Nederland in 2016 een sportland is.

HW geeft aan dat je van een sportland mag spreken als zowel de topsport als de breedtesport sterk verankerd is in de samenleving. Er moet dus veel actief gesport

worden, maar ook het passief volgen van sport via televisie, internet, en het bezoeken van wedstrijden is van belang.

Verder is het voor een sportland belangrijk dat je veel over sport kunt terugvinden in de media. Tenslotte kun je echt van een sportland spreken, als de sport gebruikt wordt om maatschappelijke problemen in een land te bestrijden, dus als de sport een manier van doen is geworden.

Mag Nederland zich in 2016 een sportland noemen? Pas dan kan bekeken worden of Nederland in de toekomst een groot evenement als de Olympische Spelen kan organiseren (bijvoorbeeld de Olympische Spelen van 2028).

HW benadrukt dat gegevens van verschillende instanties nu gekoppeld moeten gaan worden, en dat we veel meer vanuit cijfers, vanuit gegevens moeten gaan regeren i.p.v. ons te laten leiden door emoties. Je ziet nu dat betrouwbare cijfers soms ontbreken, waardoor een gedeelte van het beleid gestoeld is op emoties.

HW benadrukt verder dat het belangrijk is dat bedrijfsleven en overheid elkaar blijven vinden om van Nederland een zo sterk mogelijke sportland (zowel wat betreft de breedtesport als de topsport) te maken.

4.3 Ruud Koning (RK)

Stellingen:

Sporteconomisch onderzoek is een ideale casus in het onderwijs, en daarmee erg belangrijk voor de sport zelf.

Sporteconomisch onderzoek heeft veel baat bij professionals uit allerlei disciplines uit de economische wetenschappen.

RK constateert dat er een probleem is op het gebied van het uitwisselen van informatie. Hij ziet een rol voor VWS weggelegd bij het oplossen van dit informatieprobleem. Momenteel is er al veel nuttige informatie beschikbaar uit verschillende onderzoeken, maar deze gegevens moeten worden gekoppeld en gecentraliseerd.

Een (nieuw op te richten) website met daarin informatie afkomstig van verschillende studies zou zeer welkom zijn.

Vraag en aanbod van studenten met betrekking tot stages e.d. zou ook beter afgestemd kunnen worden. Ook hier zou VWS een rol op zich kunnen nemen om de afstemming te optimaliseren.

Met betrekking tot de impactanalyse is RK van mening dat bij een grootschalig evenement als de Olympische Spelen, eenvoudige lineaire (input-output) modellen niet meer voldoen, omdat er allerlei feedback (prijs) mechanismen gaan spelen. In dit soort situaties is het beter om een algemeen evenwichtsmodel te maken om de economische effecten te bestuderen, omdat een dergelijk model in staat is om prijseffecten mee te nemen.

Ook is het nu niet duidelijk hoe het mededingingsbeleid in de sport zich zal gaan ontwikkelen. Welke rol gaat de NMA de komende jaren spelen? En wat zijn de consequenties van Europese afspraken en richtlijnen? Hierover wordt te weinig nagedacht.

4.4 Discussie/evaluatie/afsluiting

De discussie van blok drie wordt samengevoegd met de evaluatie van de gehele bijeenkomst.

Geert Slot geeft aan dat de overheid ook inventief moet zijn in het zoeken naar meer opbrengsten voor de sport. Zo zouden de revenuen uit de loterijspelen direct aangewend kunnen worden ten behoeve van de sportwereld. Dit gebeurt nu niet doordat een groot deel van de opbrengst "verloren" gaat aan te betalen belastingen.

Ruud Koning vindt dat, voordat met een onderzoek begonnen wordt, duidelijk moet zijn voor wie het onderzoeken gehouden wordt.

Ary Hordijk is van mening dat er een belangrijke rol voor de gemeenten is weggelegd. Hij pleit, net als Geert Slot, voor inventiviteit. Zo zou een stijging van de grondopbrengsten ten gevolge van de sport direct ten goede moeten komen aan de sport.

Guus Hulshof vindt dat woningcorporaties hier ook meer zouden mogen meedenken. Zij zijn hier een belangrijke speler.

Margo Strijbosch geeft aan dat voor veel cijfers een cumulatief effect geldt. Veel cijfers die voor een landelijke berekening nodig zijn, staan ook op een gemeentelijke berekening. Dit moeten we optimaal laten aansluiten. Daarnaast is het juist interpreteren van cijfers een moeilijke zaak.

Marijn van der Wagt geeft aan dat je niet alleen moet kijken naar de winst van een bepaald project, maar ook naar de winst van alternatieve projecten. Je moet dus altijd alternatieve projecten in overweging nemen, om uiteindelijk het beste project uit te voeren.

Pieter Verhoogt richt tot slot het woord tot iedereen met de mededeling dat er een verslag zal komen van deze bijeenkomst en dat het hem nuttig lijkt om in de toekomst een soortgelijke bijeenkomst te organiseren.

Alle aanwezigen worden bedankt voor hun komst en voor hun inzet.